

Hallintovaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: E-kirje - Ennakkovaikuttaminen tulevaan EU:n monivuotiseen rahoituskehykseen (2028–)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: E-kirje - Ennakkovaikuttaminen tulevaan EU:n monivuotiseen rahoituskehykseen (2028–) (E 31/2024 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- EU-asioiden alivaltiosihteeri Satu Keskinen, valtioneuvoston kanslia
- neuvotteleva virkamies Miika Grönholm, valtiovarainministeriö
- budjettineuvos Vesa Kulmala, valtiovarainministeriö

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Valtioneuvoston selvityksellä muodostetaan ensimmäisiä ennakkovaikuttamiskantoja ja alustavia näkemyksiä EU:n tulevaan monivuotiseen rahoituskehykseen, jotta Suomi voi ennakkovai-
kuttaa oikea-aikaisesti tulevaan komission esitykseen. Ennakkovaikuttamislinjausten tavoitteena on muodostaa kokonaisvaltainen näkemys Suomen lähtökohdista, prioriteeteista ja tavoitteista neuvottelukokonaisuuteen. Tarvittaessa ennakkovaikuttamislinjauksia tullaan edelleen tarkentamaan myöhemmässä vaiheessa. Valtioneuvosto ottaa kantaa varsinaiseen ehdotukseen komission annettua ehdotuksensa viimeistään kesällä 2025.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvoston selvityksessä tarkennetaan Suomen ennakkovaikuttamiskantoja avaintavoitteiden yhteydessä esitettyihin kantoihin. Seuraavassa ovat valtioneuvoston kannat rahoituksen kokonaistasoon ja kohdentamisen lähtökohtiin sekä koheesiopolitiikkaan ja muuttoliikkeen hallin-

Valiokunnan lausunto HaVL 10/2024 vp

taan, ml. rajaturvallisuus. Muilta osin valtioneuvoston kannat ilmenevät E-kirjeeseen sisältyvästä perusmuistiosta.

Rahoituksen kokonaistaso

Hallitusohjelman mukaisesti Suomi katsoo, että EU-budjetin taso tulee säilyttää kohtuullisena välttämällä Suomen nettomaksuosuuden kasvua.

Elpymisväline oli poikkeuksellinen ja kertaluonteinen ratkaisu, eikä järjestely toimi ennakkotapauksena.

Suomen ennakko vaikuttamiskantoja tarkennetaan tältä osin seuraavasti:

Suomi tunnistaa, että Suomen nettomaksuasemaan vaikuttaa eniten rahoituskehyksen kokonaistaso. Suomi on valmis ajamaan lisäpanostuksia EU:n budjetin kautta tärkeäksi katsomiinsa kohteisiin, mutta unionin budjetin kokoa ei voida merkittävästi kasvattaa erityisesti tilanteessa, jossa jäsenvaltiot joutuvat sopeuttamaan kansallisia budjettejaan.

Suomi katsoo, että monivuotisen rahoituskehyksen tulisi säilyä ensisijaisena vastauksena EU-tason rahoitustarpeisiin.

Suomi pitää tärkeänä, että tulevaa rahoituskehystä tarkastellaan kokonaisuutena. Tarkastelun keskiössä ovat erityisesti rahoituskehyksen kokonaistaso, kansalliset erityiskysymykset ja valitut strategiset prioriteettialat. Kokonaisuuden tarkastelussa tulee pyrkiä varmistamaan Suomen nettomaksuaseman kohtuullisuus.

Tarkasteltaessa tulevan rahoituskehyksen kokonaistasoa Suomi tunnistaa Euroopan merkittävästi muuttuneen turvallisuusympäristön ja sen aiheuttamat välittömät tarpeet, kuten Ukrainan tukeminen.

Suomi tukee EU:n rahoitukseen kytkeytyvää vahvaa ehdollisuutta. Suomi pitää erityisen tärkeänä, että EU:n rahoitus linkitetään jatkossakin tiiviisti oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamiseen, varojen väärinkäytön vastaisiin toimiin ja korruption ehkäisemiseen. Suomi korostaa myös EU-varojen tehokasta valvontaa ja EU:n taloudellisten etujen suojaamista.

Ehdotuksia erilaisiksi rahoitusmalleiksi tulisi tarkastella ja arvioida myös niihin liittyvien mahdollisten väärinkäytösten ja riskien näkökulmasta. Samalla EU-rahoitteisten toimien hallinnointia tulisi yksinkertaistaa ja vähentää hallinnollista taakkaa.

Rahoituksen kohdentamisen lähtökohdat

Valtioneuvoston selvityksessä Suomen avaintavoitteista EU-vaalikaudelle 2024–2029 (E 58/2023 vp) todetaan seuraavasti:

Suomen pääprioriteetit EU:n strategiseen agendaan ja tulevan komission ohjelmaan ovat Euroopan strategisen kilpailukyvyn vahvistaminen, Euroopan kokonaisturvallisuuden parantaminen ja

Valiokunnan lausunto HaVL 10/2024 vp

puhtaan siirtymän sekä biotalouden ja kiertotalouden mahdollisuuksien edistäminen. Suomi katsoo, että tulevalla EU:n monivuotisella rahoituskehyskäsittelyllä tulisi osaltaan edistää näiden painopisteiden toteutumista.

Lisäksi Suomi edistää rahoituksen kohdentamista kokonaisturvallisuutta ja EU:n ulkorajoja vahvistaviin toimiin. Valmistauduttaessa tuleviin rahoituskehysneuvotteluihin tulee kansallisia neuvottelutavoitteita asetettaessa tunnistaa myös mahdollisen EU:n laajenemisen budjettivaikutukset.

Suomi suhtautuu kriittisesti uusien, elpymisvälineen kaltaisten EU:n lainanotolla rahoitettavien EU-tason rahoitusvälineiden luomiseen.

Hallitusohjelman mukaisesti Suomi sitoutuu voimakkaasti tukemaan Ukrainaa ja sen jälleenrakentamista ja on avoin erilaisille rahoitusratkaisuille Ukrainan tukemiseksi.

Suomen ennakkoarvioitettavuuksia tarkennetaan seuraavasti:

Suomi pitää välttämättömänä EU-rahoituksen painopisteiden priorisointia. Suomi katsoo, että varoja tulisi kohdentaa nykyistä vahvemmin valittujen strategisten prioriteettien mukaisesti.

Suomi katsoo, että puolustuksen (ml. sotilaallinen liikkuvuus), kriisivarautumisen ja rajaturvallisuuden rahoituksen osuutta tulee kasvattaa huomattavasti nykyisestä suhteellisesti vähäisestä määrästä. Suomen tavoitteena on, että puolustuslottomuutta painotettaisiin läpileikkaavasti rahoituskehyskäsittelyssä.

Osana EU:n kriisivarautumisen kehittämistä Suomi korostaa nykyisen rescEU-tyyppisen välineen merkitystä ja jatkuvuuden turvaamista.

Lisäksi Suomi pitää tärkeänä, että Euroopan strategisen kilpailukykyyn vahvistamiseen kohdennetaan rahoitusta nykyistä vahvemmin. Suomen prioriteettina on avoimeen kilpailuun ja korkeaan laatuun pohjautuvan tutkimus-, kehitys- ja innovaatorahoituksen nykyistä suurempi osuus.

Suomen tavoitteena on rahoituskehysratkaisu, jossa huomioidaan Suomen itärajan kokonaisvaltainen merkitys EU:lle.

Suomi pitää tärkeänä EU-rahoitusohjelmien uudistamista vastaamaan paremmin EU:n tulevia haasteita. Osana tulevaa rahoituskehystä Suomi suhtautuu avoimesti tulospohjaisten mallien tarkastelemiseen rahoituksen eurooppalaisen vaikuttavuuden vahvistamiseksi. Lisäksi on tärkeää varmistaa EU-rahoituksen nykyistä vahvempi yksityistä rahoitusta vivuttava vaikutus.

Käytäessä keskustelua tulevasta rahoituskehyskäsittelystä ja siihen liittyvistä sektorikohtaisista uudistamistarpeista Suomi korostaa neuvoston vahvaa roolia.

Valiokunnan lausunto HaVL 10/2024 vp

Koheesiopolitiikka

Valtioneuvoston selvityksessä Suomen avaintavoitteista EU-vaalikaudelle 2024–2029 (E 58/2023 vp) todetaan seuraavasti:

Suomi katsoo, että modernisoitaessa koheesiopolitiikkaa ja sen varojenjakkokriteerejä tulisi entistään painottaa Euroopan unionin ulkoraja-alueiden merkitystä ja niiden tulevaisuuden toimintaedellytyksiä sekä koheesiopolitiikan varojen jakautumista vaikuttavasti.

Nykyisessä geopolitiisessa tilanteessa Suomi korostaa etenkin Itä- ja Pohjois-Suomen merkitystä koko Euroopan turvallisuudelle. Suomi tunnistaa, että mahdollisten uusien jäsenmaiden myötä unioniin tulisi joukko nykyiseen verrattuna huomattavasti vähemmän vauraita jäsenvaltioita ja koheesiopolitiikan maantieteellinen painopiste siirtyisi entistä enemmän itäiseen Eurooppaan.

Suomen ennakkoaikeita tarkennetaan seuraavasti:

Alueellisen koheesion edetessä tarve EU:n yhteiselle koheesiorahoitukselle vähenee. Osana rahoituskehyskokonaisuuden edellyttämää priorisointia Suomi pitää tarkoituksenmukaisena koheesiorahoituksen osuuden alentamista edelleen rahoituskehyskehyksessä suhteessa muihin EU:n painopisteisiin. Arvioitaessa koheesiorahoituksen merkitystä osana rahoituskehystä tulee huomioida Suomen huomattava nettomaksu koheesiopolitiikan välineisiin.

Suomi korostaa vakiintuneesti kansallisen osarahoituksen merkitystä koheesiopolitiikan rahoittamisessa. Tällä vähennettäisiin EU-tason rahoituksen tarvetta ja vahvistettaisiin jäsenvaltioiden omistajuutta.

Tulevassa koheesiopolitiikassa tulisi kohdistaa Itä-Suomen ulkoraja-alueille erityisrahoitusta johtuen EU:n muuttuneesta turvallisuusympäristöstä ja sen aiheuttamista näiden alueiden vakavista sosioekonomisista haasteista.

Lisäksi Suomi katsoo, että nykyisistä koheesiopolitiikan varojenjakkokriteereistä syrjäinen ja pohjoinen sijainti, muuttoliike sekä harva asutus ja pitkät etäisyydet ovat jatkossakin Suomelle keskeisiä.

Muuttoliikkeen hallinta (ml. rajaturvallisuus)

Hallitusohjelman mukaisesti edistetään EU:n ulkorajojen ja rajaturvallisuusvirasto Frontexin toimintaedellytyksien vahvistamista.

Valtioneuvoston selvityksessä Suomen avaintavoitteista EU-vaalikaudelle 2024–2029 (E 58/2023 vp) todetaan seuraavasti:

Suomi korostaa muuttoliikkeen hallinnan ja EU:n vahvojen ulkorajojen merkitystä.

Suomen ennakkoaikeita tarkennetaan seuraavasti:

Valiokunnan lausunto HaVL 10/2024 vp

Suomi katsoo, että muuttoliikkeen EU-rahoitusta painotettaisiin erityisesti muuttoliikkeen sisäiseen hallintaan, kuten rajaturvallisuuden vahvistamiseen ja palautusten tehostamiseen.

Suomi pitää tarkoituksenmukaisena, että tulevilla rahoituskehyskaudella muuttoliikkeen hallinnan rahoitusta olisi mahdollista kohdentaa myös fyysiseen ulkorajainfrastruktuuriin erityisesti välineellistetyn maahantulon ehkäisemiseksi.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Valtioneuvoston selvityksellä muodostetaan ensimmäisiä ennakkovaikuttamiskantoja ja alustavia näkemyksiä EU:n tulevaan monivuotiseen rahoituskehykseen, jotta Suomi voi ennakkovaikuttaa oikea-aikaisesti tulevaan komission esitykseen. Ennakkovaikuttamislinjausten tavoitteena on muodostaa kokonaisvaltainen näkemys Suomen lähtökohdista, prioriteeteista ja tavoitteista neuvottelukokonaisuuteen. Selvityksen mukaan linjauksia tarkennetaan tarvittaessa myöhemmässä vaiheessa. Valtioneuvosto ottaa kantaa varsinaiseen ehdotukseen komission annettua ehdotuksensa viimeistään kesällä 2025.

Suomen avaintavoitteista EU-vaalikaudelle 2024—2029 on linjattu valtioneuvoston selvityksessä E 58/2023 vp. Hallintovaliokunta kuuli avaintavoitteista asiantuntijoita varsin laajasti ja antoi asiasta lausunnon HaVL 6/2024 vp. Valiokunta käsitteli lausunnossaan erityisesti kokonaisturvallisuutta, muuttoliikkeen hallintaa, yhteistä varautumista sekä EU-rahoitusta ja koheesiopolitiikan kehittämistä. Myös tässä lausunnossa valiokunta keskittyy samoihin teemoihin.

Nyt käsiteltävänä olevassa valtioneuvoston selvityksessä tarkennetaan EU:n tulevaan monivuotiseen rahoituskehykseen liittyviä Suomen ennakkovaikuttamiskantoja suhteessa avaintavoitteiden yhteydessä tehtyihin linjauksiin.

Hallintovaliokunta viittaa lausuntoonsa HaVL 6/2024 vp ja uudistaa EU-rahoituksesta ja koheesiopolitiikan kehittämisestä esittämänsä painotukset.

Hallintovaliokunta haluaa edelleen korostaa koheesiopolitiikan rahoituksen olennaista merkitystä erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomelle, mutta myös muille Suomen alueille. Valiokunta katsoo, että Suomen EU-liittymissopimukseen kirjattu pohjoisten harvaan asuttujen alueiden (NSPA) erityisasema tulee turvata. Lisäksi tulee turvata riittävä koheesiopolitiikan perusrahoitus koko Suomessa sisältäen muun muassa harvaan asuttujen alueiden kriteerin ($< 12,5$ asukasta/km²).

Valiokunta on tietoinen, että koheesiopolitiikan uudistamiselle on suuria paineita. Mikäli Suomen koheesiopolitiikan osuus alenisi edelleen nykyisestä, tarvitaan korvaavia toimenpiteitä. Esimerkiksi sulkeutuneen itärajan seurannaisvaikutukset tuntuvat erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa. Myös muihin Suomen alueisiin on kiinnitettävä huomiota, riippuen esimerkiksi siitä, millainen elinkeinorakenne, väestönkehitys ja koulutustaso alueella on. Kilpailukyvyyn vahvistamista, osaamista ja osallisuutta koskevia tarpeita on kaikkialla Suomessa.

Valiokunta pitää tärkeänä, että tunnistetaan Suomen ja Euroopan muuttunut turvallisuusympäristö. Valiokunta kannattaa Suomen tavoitetta rahoituskehysratkaisusta, jossa huomioidaan Suo-

Valiokunnan lausunto HaVL 10/2024 vp

men itärajan kokonaisvaltainen merkitys EU:lle. Valiokunta katsoo valtioneuvoston tavoin, että tulevassa koheesiopolitiikassa tulisi kohdistaa Itä-Suomen ulkoraja-alueille erityisrahoitusta johon EU:n muuttuneesta turvallisuusympäristöstä ja sen aiheuttamista näiden alueiden vakavista sosioekonomisista haasteista. Valiokunta viittaa lausuntoonsa HaVL 6/2024 vp ja katsoo, että erillinen, uusien kriteerien mukainen EU:n ulkorajarahaus, tullessaan lisärahoituksena nykyisen NSPA-tuen lisäksi, parantaisi Suomen rahoituksen nettosaantoa.

Lisäksi valiokunta pitää kannatettavana, että tulevalla rahoituskehyskaudella muuttoliikkeen hallinnan rahoitusta olisi mahdollista kohdentaa myös fyysiseen ulkorajainfrastruktuuriin erityisesti välineellistetyn maahantulon ehkäisemiseksi. Tämä on tärkeää, koska kyse on EU:n ulkorajasta.

Lopuksi valiokunta tähdentää tässäkin yhteydessä EU-rahoituksen täysimääräistä hyödyntämistä hankkeiden toimeenpanossa. Rahoitusvälineitä on EU:ssa lukuisia, ja ne ovat erilaisia. Hankekokonaisuuksien luominen ja rahoituksen hakeminen niihin eri välineistä edellyttää erityisosaamista. Koheesiorahoitus on enakkoon allokoiua ohjelmaperusteista rahoitusta, mutta EU:ssa on myös rahoitusvälineitä, jotka perustuvat avoimeen kilpailuun. Suomi on menestynyt varsin hyvin niissä kilpailuissa, joihin se on osallistunut. Toisaalta hankerahoitusta uhkaa myös jäädä hakematta. Tämän korjaamiseen on kiinnitettävä tulevalla kaudella erityistä huomiota.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Hallintovaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 23.5.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Mauri Peltokangas ps

jäsen Otto Andersson r

jäsen Eveliina Heinäluoma sd

jäsen Petri Honkonen kesk

jäsen Juha Hänninen kok

jäsen Rami Lehtinen ps

jäsen Mira Nieminen ps

jäsen Saku Nikkanen sd

jäsen Eemeli Peltonen sd

jäsen Hanna Räsänen kesk

jäsen Paula Werning sd

jäsen Joakim Vigelius ps

jäsen Sofia Virta vihr

jäsen Ben Zyskowicz kok

Valiokunnan lausunto HaVL 10/2024 vp

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne